

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัจจุบันและปัญหาของสังคมไทย พบว่า สังคมไทยได้รับผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อปัจเจกครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะสัมพันธภาพในครอบครัวเกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยกมีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ ในขณะที่โครงสร้างการศึกษาไม่สมดุลระหว่างปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาสังคมทั้งเรื่องยาเสพติดและอาชญากรรม รวมทั้งปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนในเรื่องเพศ ปัญหาเหล่านี้ในวันจะรุนแรงขึ้น สำหรับลักษณะแนวโน้มของสังคมไทยที่พึงประสงค์มี 3 ลักษณะ คือ (1) สังคมลักษณะแข่งขันใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่คนในสังคมจำเป็นต้องเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย (2) สังคมลักษณะสิทธิมนุษยชน ทำให้สังคมมีลักษณะและความเท่าเทียมของมนุษย์ที่พึงได้รับจากรัฐและสังคม และ (3) สังคมพหุเพียงกับวิถีชีวิตไทย เป็นสังคมที่พัฒนาตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการตัดสินใจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, น.18-19).

ลักษณะสังคมพหุเพียงกับวิถีชีวิตไทยโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการแก้ปัญหาดังกล่าว และให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักเรียนโดยเฉพาะระดับประถมศึกษาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยความพหุเพียงนั้นต้องให้นักเรียนได้เริ่มนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและสังคมตั้งแต่เยาว์วัย เด็กเรียนในระดับประถมศึกษา เป็นวัยที่ช่างจดจำและซึมซับสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว หากเด็กประถมศึกษาได้ทราบถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เล็กจนโต

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ (1) มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป และเห็นประโยชน์ แสดง

บทบาทในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเอง (2) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ความสันติสุข และรู้จักสามัคคี ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุข และ (3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ปรียานุช พิบูลสราวุธ และรวีวรรณ ภาคนวัต, 2550)

โรงเรียนจึงต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการบริหารจัดการ และที่สำคัญ คือ การจัดการหลักสูตรโดยการสอนวิชาที่ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นวิถีชีวิต หรือจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรายวิชา และในด้านการจัดการเรียนการสอนให้โรงเรียนจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้อ หรือสื่อการเรียนรู้อ ที่มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้และกลุ่มสาระต่างๆ (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2550)

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนก็มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติของนักเรียนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหลักสูตรและจัดกระบวนการเรียนการสอน แต่กระนั้นก็ตามความรู้ที่นักเรียนได้รับนั้น เมื่อเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง หรือมีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ นักเรียนก็ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความต้องการ ความพร้อม และความสนใจของนักเรียนแต่ละคน เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ในมาตรา 25 กล่าวว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้กันอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) ตามมาตรา 25 นี้ จะเห็นได้ว่า ศูนย์การเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์การเรียนจะให้ความรู้ ความ

เข้าใจ และทักษะ และเจตคติที่ดีในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่นักเรียนประถมศึกษาจะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตั้งแต่เยาว์วัย และซึมซับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

การจัดการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้เด็กรู้จักใช้ชีวิตที่พอเพียง ฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการของครูและนักเรียนประถมศึกษา นำมาเป็นร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ขึ้น จากนั้นต้องผ่านการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบและรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ศูนย์การเรียนรู้มีความสมบูรณ์และชัดเจน จึงนำมาทดลองใช้เพื่อประเมินคุณภาพของศูนย์การเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนประถมศึกษา
- 2) เพื่อประเมินคุณภาพของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการของนักเรียนและครูประถมศึกษาเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เพื่อสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนประถมศึกษา
- 3) เพื่อประเมินคุณภาพของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา

1. **ประชากรในการวิจัย** ได้แก่ (1) นักเรียนและครูประถมศึกษาในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรีเขต 1 และเขต 2 (เหตุผลที่ใช้เขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้เพราะโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรีเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนที่อิงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ จังหวัดนนทบุรีมีสภาพทางภูมิอากาศ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และการจัดการศึกษาที่มีลักษณะคล้ายกับหลายจังหวัดของประเทศไทย) ประชากรในกลุ่มนี้ประกอบด้วย ครูประถมศึกษา 3,415 คน และนักเรียนประถมศึกษาจำนวน 35,409 คน ประชากรในกลุ่มนี้เพื่อศึกษาความต้องการศูนย์การเรียนรู้ และ (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6 โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรีเขต 1 และเขต 2 เพื่อประเมินคุณภาพโดยทดลองใช้ศูนย์การเรียนรู้

2. **ขอบข่ายเนื้อหาสาระในการวิจัย** ครอบคลุมองค์ประกอบและขั้นตอนของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

3. **เครื่องมือวิจัย** ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามความต้องการของครูและนักเรียนระดับประถมศึกษา (2) แบบสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (3) แบบประเมินคุณภาพศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (4) ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง (5) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน และ (6) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. **ระยะเวลาการวิจัย** (ทดลอง-เก็บรวบรวมข้อมูล) มกราคม 2556 – พฤศจิกายน 2556

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง สถานที่ที่ให้บริการความรู้ในโรงเรียนที่ดำเนินการ มีการกำหนดอุดมการณ์ การบริหารงาน และการให้ความรู้ในรูปชุดการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรของไทยมาตลอดนานกว่า 30 ปี ที่จะให้นำมาให้นักเรียนประถมศึกษาได้เรียน ครอบคลุม พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ทรงพระราชกรณียกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามห่วงสองเงื่อนไข ความสมดุลหรือมิติที่ 4 ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การกำหนดองค์ประกอบหรือขั้นตอนของศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ปรัชญา วิสัยทัศน์ นโยบาย วัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหาร บุคลากรในศูนย์ บทบาทและหน้าที่ของศูนย์ วิธีการและขั้นตอนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ สื่อที่ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ (ชุดการเรียนรู้) สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน และงบประมาณ ขั้นตอนของการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้มี 8 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กำหนดอุดมการณ์ ขั้นที่ 2 กำหนดการบริหารงาน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ขั้นที่ 4 ผลิตสื่อและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นที่ 5 จัดสภาพแวดล้อมในศูนย์การเรียนรู้ ขั้นที่ 6 จัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ ขั้นที่ 7 ดำเนินการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ และขั้นที่ 8 ประเมินและติดตามการเรียนรู้

การประเมินคุณภาพศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุม การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มาใช้บริการในศูนย์การเรียนรู้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนในศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนในศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง การแสดงความรู้สึกรักของนักเรียนที่เรียนในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการบริการของศูนย์การเรียนรู้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ได้ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนประถมศึกษา
2. ทำให้ได้ต้นแบบในการผลิตศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ที่สถาบันการศึกษาสามารถนำไปใช้ได้
3. ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้นักเรียนประถมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มีกรอบการวิจัยที่นำหลักการและทฤษฎีที่ได้ศึกษา ประกอบกับการศึกษาจากความต้องการ และการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ นำมาซึ่งศูนย์การเรียนรู้ การประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อศูนย์การเรียนรู้

